

IS ONZE ECONOMIE EVEN DE WEG KWIJT?

De Nederlandse economie wordt wel de zieke man van Europa genoemd. Ongeveer 2,2 miljoen mensen tussen de 16 en 65 ontvangen één of andere vorm van uitkering. Een probleem dat om een oplossing vraagt.



ECONOMIE

ACHTERGROND

De Nederlandse economie presteert momenteel het slechtst van alle landen in de Europese Unie. Onze export stagneert en we worden geplaagd door een al maar toenemende werkloosheid. We verdoezelen dat door er andere namen aan te geven zoals bijstand, arbeidsongeschiktheid, ziekte of vervroegd pensioen, maar dat zegt alleen iets over de herkomst van de uitkering en het beroep op een bepaalde regeling. De verschillende regelingen werken min of meer als communicerende vaten. Als het gebruik van een bepaalde regeling door nieuw overheidsbeleid wordt “bemoeilijkt”, dan neemt het beroep op een andere regeling over het algemeen toe. Dat hoeft niet door dezelfde persoon te zijn. Zo zal een “bemoelijken” van de vervroegde pensionering naar verwachting leiden tot een hogere jeugdwerkloosheid. Momenteel zijn er in Nederland ongeveer 2,2 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar die één of andere vorm van uitkering ontvangen, die niet gebaseerd is op economische arbeid. Een probleem dat om een oplossing vraagt.

HOGЕ INACTIVITEIT

Over de hoge inactiviteit zijn vanuit economisch oogpunt op zijn minst twee dingen te zeggen. Enerzijds is onze economie kennelijk niet in staat om 2,2 miljoen arbeidsjaren te benutten voor onze welvaart, terwijl er wel een grote behoefte is aan betere zorg, onderwijs en veiligheid. Anderzijds is onze economie kennelijk zo rijk dat wij 2,2 miljoen mensen een uitkering kunnen geven zonder dat daar een economische prestatie voor wordt verlangd. Een gelukkige bijkomstigheid is dat veel van deze mensen vrijwilligerswerk doen; werk dat economisch gezien niet rendabel kan worden uitgevoerd.

Onze economische motor hapert en men zou verwachten dat er dan méér gewerkt moet worden, maar zo werkt het in onze economie niet. Hetzelfde werk doen we met minder mensen: we verhogen de arbeidsproductiviteit, zodat er nog meer mensen niets hoeven te doen. De economie vergroot zelfs die omvangrijke arbeidspotentie van 2,2 miljoen arbeidsjaren, maar moet die toename wel betalen in de vorm van uitkeringen. En het is met arbeid nu eenmaal zo dat je het niet op voorraad kunt leggen. Vandaag niet benutte arbeidspotentieel kunnen we morgen niet meer tevoorschijn toveren.

OPLOSSINGEN

De alledaagse logica zegt: “maar alles wat een werkloze doet voor de maatschappij is toch al mooi meegenomen? Als zij daartoe in staat zijn mogen zij best wat doen.” De politiek heeft dan ook een scala aan regelingen bedacht om werklozen op weg te helpen naar werk. Die regelingen richten zich vooral op “het geschikt maken” van de werkloze voor hedendaags werk, samengevat onder de term “herintreding” met regelingen voor scholing, sollicitatietraining, stage, wennen aan regelmaat en zo voort en zo verder. Om de stap voor werkgevers te vergemakkelijken worden tijdelijk loonkostensubsidies verstrekt en worden werkgevers sterk aangesproken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

In een markteconomie leidt een loonkostenverlaging in principe tot werk. De lagere loonkosten maken het mogelijk de productprijs te verlagen, waardoor de concurrentiepositie verbetert. Lagere loonkosten zorgen er bovendien voor dat de productiviteitseis lager

gesteld kan worden waardoor de uitval minder wordt. Dit mechanisme wordt uiteraard wat afgeremd als de loonkostenverlaging gebaseerd wordt op loonsverlaging. Want dan neemt het besteedbaar inkomen af en daarmee de binnenlandse koopkracht. Maar als die loonkostensubsidie maar voor een beperkte duur geldt (1 à 2 jaar) met daarbij een verplichting om na afloop mensen een baan aan te bieden, dan schrikken toch veel werkgevers ervoor terug. Zou de overheid de loonkostensubsidie over een veel langere periode laten gelden, dan zouden waarschijnlijk heel veel werklozen aan het werk komen. In principe kan de overheid dit eenvoudig financieren, als zij er maar voor zorgt dat de verstrekte loonkostensubsidie niet hoger is dan de bespaarde uitkering en dat zij afspreekt dat de bespaarde uitkeringsgelden gebruikt mogen worden voor deze loonkostensubsidie. We gaan dan in de richting van het sociale zekerheidssysteem van Zweden.

HET ZWEDSE MODEL

In Zweden is de sociale zekerheid niet in de vorm gegoten van een verzekering, maar is het een sociale belasting. Er worden geen premies betaald die uitsluitend gebruikt mogen worden voor de calamiteit (de uitkering), maar de sociale belasting mag benut worden voor arbeidsmarktbeleid en loonkostensubsidies. In Zweden zijn de lasten op het loon qua hoogte vergelijkbaar met die van Nederland, maar Zweden benut dit geld veel beter in de collectieve sectoren zoals onderwijs, gezondheidszorg, veiligheid, onderzoek, etc. De praktijk van Zweden toont aan dat het anders kan.

De achterliggende redenering bij het Zweedse model is als volgt. Voor veel landen geldt dat als iemand niet kan

werken er een uitkering wordt verstrekt. Als die persoon wel werkt wordt loon betaald. Die persoon is voor de maatschappij als geheel al rendabel als hij met zijn arbeid meer opbrengt dan het verschil tussen loon en uitkering. Dit is gebaseerd op de ijzereconomische wet dat een bedrijf net zo lang door gaat met produceren tot het moment dat de marginale opbrengst lager wordt dan de marginale kosten.

Als we deze wet toepassen op de nationale economie dan zou deze als volgt kunnen luiden: Een land zal net zo lang doorgaan met het subsidiëren van arbeid tot het moment dat de marginale opbrengst lager wordt dan het verschil tussen loon en uitkering (=subsidie). Een land dat geen sociale uitkeringen kent zal dus geen arbeid subsidiëren omdat zij daar geen economisch voordeel van heeft. Een land dat goede sociale uitkeringen kent zal dus arbeid kunnen subsidiëren tot het niveau van die uitkeringen. Op grond hiervan kunnen we stellen dat: Juist een land met een goede sociale zekerheid kan concurreren met lage loonkosten.

LESSEN VOOR NEDERLAND

We kunnen stellen dat het verzekeringsprincipe Nederland belemmert om uitkeringsgelden in te zetten voor het aan het werk helpen van mensen. Dat heeft minister Melkert indertijd ervaren. Er mochten niet meer dan 40.000 Melkertbanen worden ingesteld. Dat moest namelijk gefinancierd worden uit de algemene middelen. Dus uit de algemene middelen werd ruwweg € 500 miljoen betaald en de sociale kas werd € 500 miljoen rijker, maar die twee posten mochten niet met elkaar verrekend worden. Minister Zalm, op zoek naar mogelijkheden tot vermindering van de lasten die op de algemene middelen drukken, schafte dan ook snel

de Melkertbanen af om zo het financieringsstekort niet teveel te laten oplopen.

De landen om ons heen lijken de les die het Zweedse model ons leert te begrijpen. In Duitsland woedt nu een hevige discussie over de verschuiving van de sociale lasten naar de BTW. Dit impliceert een loonkostenverlaging, maar de productprijs blijft gemiddeld gelijk. Meer arbeidsintensieve producten worden in verhouding goedkoper en minder arbeidsintensieve producten wat duurder. Lagere loonkosten vraagt minder bedrijfskapitaal en daardoor zal het kapitaalrendement toenemen. De BTW hoeft immers niet gefinancierd te worden. In België heeft premier Verhofstadt ook gesuggereerd dat het mogelijk verstandig is om de loonkosten te verlagen en de BTW wat te verhogen. In Nederland houden we vast aan de truck van het Wassenaarakkoord, de simpele loonmatiging. Maar die zal niet werken als onze belangrijkste exportlanden de loonkosten drastisch verlagen door een verschuiving van de sociale lasten naar de BTW.

WAT ZOU NEDERLAND KUNNEN DOEN

Allereerst zou Nederland kunnen vaststellen dat het overgrote deel van de sociale zekerheid geen verzekering mag zijn en wel om de volgende basisregel van het verzekeringsprincipe. “Als de hoogte van de premie direct invloed heeft op het optreden van de calamiteit is die calamiteit principieel onverzekerbaar”. De sociale premies verhogen de loonkosten, waardoor de kans op werkloosheid en arbeidsongeschiktheid toeneemt. Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid zijn dus principieel onverzekerbaar via het loon. Nederland moet dus het verzekeringsprincipe verlaten en daar een belasting van maken.

‘Nederland moet dus het verzekeringsprincipe verlaten en daar een belasting van maken’

Vervolgens is de sociale zekerheid in Nederland sedert jaren al geen “solidariteit van de werkenden” meer. De commissie van Rhijn heeft dit aan het eind van de Tweede Wereldoorlog aldus verwoord: “De gemeenschap, georganiseerd in de staat, is aansprakelijk voor de sociale zekerheid en vrijwaring tegen gebrek van al haar burgers, op voorwaarde dat deze leden zelf het redelijke doen om zich die sociale zekerheid en vrijwaring te verschaffen”. Dit impliceert dat de lasten niet uitsluitend door de werkenden moeten worden opgebracht, maar door de totale maatschappij. In economische termen is dat het Nationaal Produkt en daaruit volgt dat er dus een sociale BTW moet komen die voldoende is om de totale bevolking een uitkering te garanderen. Dus de sociale premies op het loon moeten worden vervangen door een sociale BTW. En hier gaat de discussie in Duitsland en België over.

Maar het model is nog niet compleet: Een werkgever geeft werk. Daarmee bespaart hij de maatschappij een uitkering. Elke werkgever mag dan van zijn sociale BTW het uitkeringsrecht van hem zelf en zijn medewerkers af-trekken. Wat dan overblijft, is zijn daadwerkelijke sociale afdracht. Door deze reductie op de sociale BTW dalen de loonkosten voor de werkgever nog eens extra en komen in de richting van het verschil tussen loon en uitkering. Zo wordt de situatie bereikt dat een groot deel van die 2,2 miljoen mensen die nu een uitkering ontvangen weer geheel regulier in het arbeidsproces worden opgenomen.

Dit zijn de contouren voor een nieuwe financiering van onze sociale zekerheid volgens het principe: **Het moet economisch aantrekkelijk zijn om maatschappelijk gewenst te handelen.**